

KENTLEŞMENİN BASKISI ALTINDA DOĞAL ALANLARIN PLANLAMA VE TASARIM İLİŞKİSİ İLE KORUNMASINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Yaşar Bahri ERGEN

Yrd.Doç.Dr., Erciyes Üniversitesi Yozgat M.MF. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yozgat
yasarbahriergen@yahoo.com

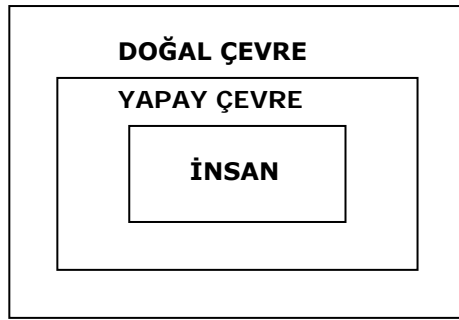
GİRİŞ

Kentlerdeki göç hareketi, ekonomik gerekçelere dayalı olarak kentlerden kentlere ve kırsal alandan kentlere olmak üzere planlı ve plansız olarak oluşmaktadır. Türkiye’de ise kentleşme olgusunda planlama dışı gelişmenin oluşturduğu kentsel alanın, kontrolsüz büyümesi ile doğal alanların olumsuz etkilenmesinin sonuçları günümüzde büyük önem taşımaktadır. Bu etkileşim ile oluşan doğal alan tahribatında, doğal ekolojik yapının bozulması kaçınılmazdır. Sağlıklı kentleşme için kentsel alanların, doğal yapıdaki dengenin bozulmasına yönelik olan tahribatın planlama ile kontrole alınması gereklilik içermektedir.

Kentleşmedeki insanlar tarafından oluşturulan yapay çevre büyüyerek, diğer yapay ve doğal çevreler ile iç içe girdiği gibi bozulmaları da beraberinde getirdiği kesindir. Ancak bu bozulmanın insan yaşam ortamını olumsuz etkilememesi için, yapay ve doğal çevrenin planlama ve tasarım kurgusu ile korunmasına yönelik metodolojinin geliştirilmesi önemli bir yaklaşımdır.

Kentleşme ve Doğal Alan İlişkisinin Amacı

Konunun ele alınış amacı, artan nüfus yapısının konut ve iş-istihdam ilişkisi gereği, sosyal ve teknik alt yapı gereksinimi ile kentsel toprakların dışına taşarak doğal ekolojik yapının bozulmasıyla sağlıksız yaşam ortamı oluşumunun kontrole alınmasıdır. Bilindiği gibi insan yerleşmeleri doğal alanda küçük bir alandaki doğal ekolojik yapının bozulmasıyla başlar, ancak ekosistem dengesi küçük alanlarda yeniden oluşurken tahribat boyutu arttıkça sistem yenilemesi olamaz. Yeni oluşan ekolojik sistem her tahribatta, sağlıksız ortamların oluşmasına doğru gider. Kentsel yerleşmeler doğal çevrede bir alanda insan yaşamı ile devam ederek yapay çevre oluşur(Şekil 1). Kentsel alanda doğal çevreden bozularak oluşturulan yerleşmeler kentleşme sonucu belirli bir büyüklüğe ulaşır ve doğal ekolojik yapı yeniden oluşamaz, doğal ekolojik yapı kentsel ekoloji olarak yeniden oluşur.

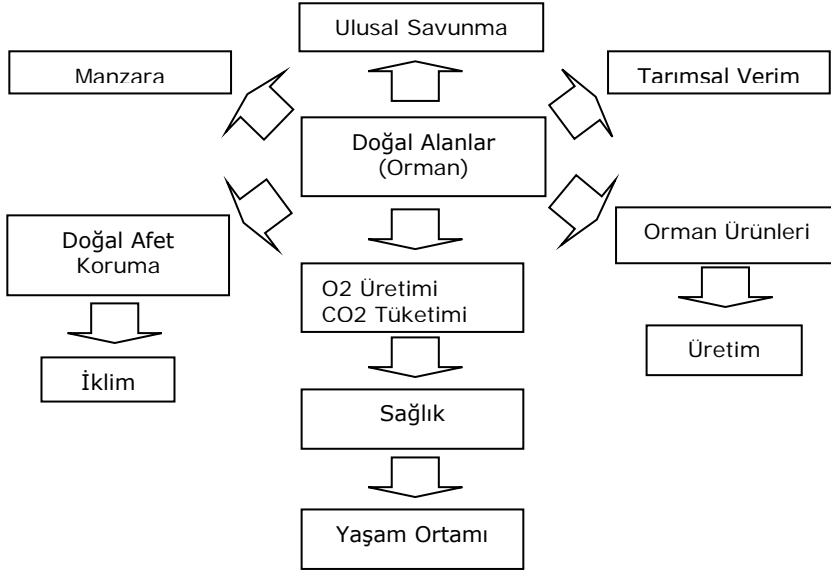

Şekil 1 Kentleşme ve Doğal Alan İlişkisi

Kentleşme doğal alan ilişkisinde, bir virüs gibi doğal alanları yok ederek doğal ekolojik yapının bozulmasına neden olur ve doğadaki yaşam ortamı dengesi canlıların aleyhine olumsuz değişir. Bu çalışmanın amacı, doğal alanların kentleşme baskısı ile bozulmaları sonucu, canlılar için oluşan olumsuz yaşam ortamının planlama ve tasarım ilişkisiyle, bir oranda doğal alanların işlevinin bir kısmını oluşturmaktır.

Doğal alanlar ekolojik ortamında makro ölçekten mikro ölçeğe kadar iklimsel ortamları ile doğal alanlardan olan ormanlarda, kendi ekosisteminde canlılar için yararlılıkların sunulmasının sağlanmasında kentleşmede önceliklidir(Şekil 2). Bu öncelik nedeniyle doğal alanlardan olan

orman alanlarındaki bozulmaların, kentleşmenin kontrole alınması ile bir oranda kentsel yapının, bir işlev alanına dönüştürülmesi temel hedef olmalıdır.

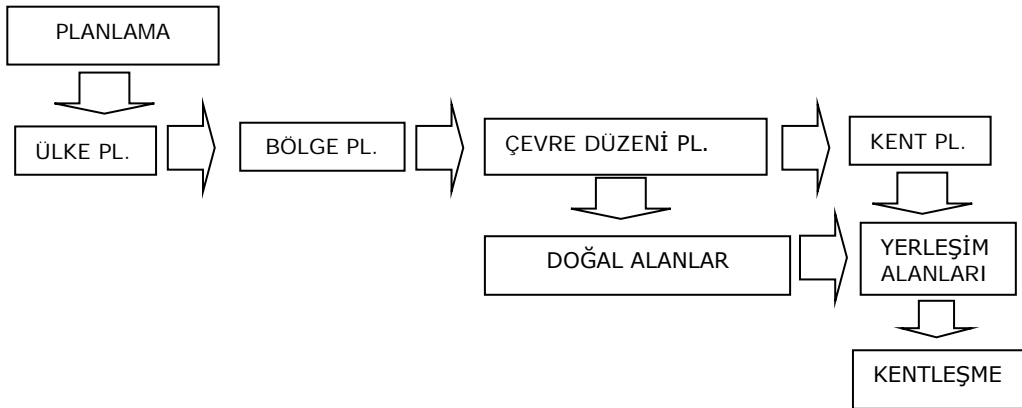
Şekil 2 Doğal Alanlardan Orman Alanı Ekosistemi

KONTROLSÜZ KENTLEŞMENİN DOĞAL EKOLOJİK YAPIYA ETKİSİ

Kentleşme planlı bir şekilde oluşturulduğunda doğal ekolojik yapı kentsel ekolojiye dönüştürülür, ekosistemin tamamen yok edilmemesi ve sınırlı ölçekte müdahale ile doğal ortam yararlılığının bir kısmının dönüşümü ile oranı azaltılmış olur. Fakat kontrolsüz kentleşme ile doğal alanın ekolojik yapısının bozulması ile kentsel alanın olumsuz etkilenişi kaçınılmazdır.

Kontrolsüz kentleşme bir yerleşmenin, ülke, bölge, çevre düzeni ve kentsel alan planlamasının yapılmadığı ortamlarda, doğal alanlardaki tahribatların neden olduğu doğal afet ve sağlıksız kentsel yaşam ortamı bir sonuç olarak karşımıza çıkar(Şekil 3).

Kontrollü kentleşme Şekil 3'deki ilişki çerçevesinde doğal alanlara müdahaleyi öngörür ve sağlıklı bir kentleşmeyi oluşturur. Planlama dışı kentleşme oluşumu ise, planlamanın hiyerarşik yapısı dışında ya geçkondu yerleşimleri veya planlama bütünlüğü dışında, doğal alanların tahribatına yönelik hizmetlerin oluşumu ile teşvik edilir. Bu oluşum ise doğal alanların bozulmaları ve ekolojik yapının yok olmasını da beraberinde getirir.

Şekil 3 Kontrollü Kentleşme